

ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΑΡΜΟΝΙΑ & ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 2025

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. «Πανελλήνιον» : Η ύπαρξη των πρώτων κομμάτων (αγγλικού, γαλλικού, ρωσικού) ήταν πλέον δεδομένη κατά την Γ' Εθνοσυνέλευση (1826-1827). Αυτό άλλωστε φαίνεται και από την κίνηση του Καποδίστρια (κατά το 1828)¹ να επανδρώσει ένα συμβουλευτικό όργανο, το «Πανελλήνιον», με αντιπροσώπους και των τριών παρατάξεων, προκειμένου να εξασφαλιστεί εσωτερική ειρήνη.

β. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής : Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξίμων. (Προαιρετική αναφορά : Περίπου 200.000 Έλληνες της Καππαδοκίας και γενικότερα της Κεντρικής και Νότιας Μικράς Ασίας μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα το 1924 και το 1925 με τη φροντίδα της Μικτής Επιτροπής).

γ. ΠΑΟΥΕΡ : Οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. Το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας, για παράδειγμα, ξεπέρασε, με την έλευση των προσφύγων, το 1.000.000 κατοίκους και έπρεπε να γίνουν, ανάμεσα στα άλλα, και έργα ηλεκτροδότησης. Το 1925 η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

¹ Αυτό είναι το έτος ίδρυσης του Πανελληνίου και δεν αναφέρεται στο σχολικό εγχειρίδιο. Η παράλειψή του δεν συνιστά λάθος και δεν «κοστίζει» βαθμολογικά.

ΘΕΜΑ Α2

- α.** Οι Έλληνες της Διασποράς αναδείχθηκαν πρωτεργάτες στους αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας. **Σωστό**
- β.** Η ελονοσία ήταν αρρώστια που αποτελούσε μάλιστα για την αγροτική Ελλάδα ως τα μέσα του 20ού αιώνα. **Σωστό**
- γ.** Οι προσπάθειες αποκατάστασης του προσφυγικού στοιχείου κατά τα πρώτα χρόνια της οθωνικής περιόδου δεν προκάλεσαν αντιδράσεις. **Λάθος**
- δ.** Μετά το 1833 τέσσερις μεγάλοι ελληνικοί τραπεζικοί και εμπορικοί οίκοι της Κερασούντας έλεγχαν σχεδόν όλη την οικονομία του ανατολικού Πόντου. **Λάθος**
- ε.** Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. **Σωστό**

ΘΕΜΑ Β1

Στη διάρκεια του 18ου αιώνα, παρατηρήθηκε σημαντική ναυτιλιακή και εμπορική δραστηριότητα σε πολλές παραλιακές περιοχές του ελληνικού χώρου και σε νησιά. Η δραστηριότητα αυτή ευνοήθηκε από διάφορες συγκυρίες, και ιδιαίτερα από την έξοδο της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα και το εμπόριο που αναπτύχθηκε στα λιμάνια της περιοχής (λ.χ. στην Οδησσό) και της Μεσογείου. Με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, τα χριστιανικά -ελληνικά- πλοία προστατεύονταν από τη ρωσική ισχύ και έτσι ευνοήθηκε η ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. Λίγο αργότερα, με τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολεόντειους πολέμους, ευνοήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική ναυτιλία. Η διάσπαση του ηπειρωτικού αποκλεισμού, τον οποίο είχε επιβάλει το αγγλικό ναυτικό στα γαλλικά λιμάνια, έφερνε μεγάλα κέρδη, ενώ ταυτόχρονα η εξαφάνιση των γαλλικών πλοίων από την Ανατολική Μεσόγειο δημιούργησε κενά, που έσπευσαν να εκμεταλλευτούν οι Έλληνες.

ΘΕΜΑ Β2

Οι υψηλοί δείκτες ανεργίας και οι άθλιες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των εργατών οδήγησαν σε έντονη πολιτικοποίησή τους, κατά τη δεύτερη δεκαετία του 20ού αιώνα. Οι συνθήκες έδιναν την εντύπωση ότι οι πλούσιοι γίνονταν πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι. Το 1918 ιδρύθηκε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.) από συνέδριο σοσιαλιστών. Βασικές θέσεις του προγράμματος του ήταν δημοκρατία, παροχή εκλογικού δικαιώματος στις γυναίκες, αναλογικό εκλογικό σύστημα, εθνικοποίηση των μεγάλων πλουτοπαραγωγικών πηγών. Σχετικά με την εξωτερική πολιτική, ζητούσε ειρήνη, χωρίς προσάρτηση εδαφών, βασισμένη στο δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών. Τα προβλήματα που αφορούσαν διαμφισβητούμενα εδάφη, θα λύνονταν με δημοψηφίσματα.

Το Σ.Ε.Κ.Ε. ήταν το πιο αυστηρά οργανωμένο κόμμα. Έως το 1919 ήταν υπέρ της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Σταδιακά απομακρύνθηκε από αυτή, υιοθετώντας την αρχή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Το 1924, αφού είχε προσχωρήσει στην Γ' Κομμουνιστική Διεθνή, μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (Κ.Κ.Ε.).

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

(προαιρετικά πρόλογος) Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ).

Μία από τις παραμέτρους που έλαβε υπόψη της η ΕΑΠ για την αποκατάσταση των προσφύγων ήταν η διάκριση τους σε αστούς και αγρότες. *Σύμφωνα με το κείμενο Α ο Διευθυντής της Αγροτικής Αποκαταστάσεως της ΕΑΠ υπογράμμισε ότι η εξομοίωση μεταξύ γηγενών ακτημόνων και αγροτών προσφύγων σήμαινε την ένταξη των τελευταίων στη διαδικασία της αγροτικής αποκατάστασης.* Η τελευταία στο μεγαλύτερο μέρος της ήταν έργο της ΕΑΠ *και σύμφωνα με το α' κείμενο (δευτερογενής πηγή) πραγματοποιήθηκε συστηματικά και με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξασφαλιστεί παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση στους πρόσφυγες.* Η εγκατάσταση των προσφύγων έγινε σε εγκαταλελειμμένα χωριά, σε νέους συνοικισμούς προσαρτημένους σε χωριά και σε νέους, αμιγώς προσφυγικούς συνοικισμούς. Η ΕΑΠ απέβλεπε στη δημιουργία μικρών *βιώσιμων γεωργικών ιδιοκτησιών, όπου θα ανεγείρονταν κατοικίες αγροτικού τύπου.* Ο παραχωρούμενος κλήρος ποίκιλλε ανάλογα με το μέγεθος της οικογένειας των προσφύγων, την ποιότητα του εδάφους, το είδος της καλλιέργειας και τη δυνατότητα άρδευσης. Συνήθως ο κλήρος δεν αποτελούσε ενιαία έκταση, αλλά τεμάχια αγρών που βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Στην αρχή η διανομή από τις υπηρεσίες εποικισμού ήταν προσωρινή. Θα γινόταν οριστική μετά την κτηματογράφηση από την τοπογραφική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Εκτός από τη γη παραχωρούνταν στέγη, *γεωργικά εργαλεία, σπόροι, λιπάσματα μεγάλα και μικρά ζώα, κάρα, όλα δηλ. εκείνα τα μέσα που θα διευκόλυναν την καλλιέργεια της γης, πληροφορίες που επιβεβαιώνει και η Ελ. Μπενέκη στο α' κείμενο • μάλιστα, συμπληρώνει πως όλα τα παραπάνω μέσα διετίθεντο μέχρι τη συγκομιδή της πρώτης καλλιέργειας, πολλές φορές όμως και κατά τη δεύτερη χρονιά της εγκατάστασής των προσφύγων, μέχρι οι πρόσφυγες να είναι αυτάρκεις.*

β) Για τη στέγαση τηρήθηκε το σύστημα της ανέγερσης των οικιών απευθείας από την ΕΑΠ (εργολαβία) ή της ανέγερσης από τους ίδιους τους πρόσφυγες με τη χορήγηση όλων των οικοδομικών υλικών (αυτεπιστασία). *Στο β' κείμενο από τον Απολογισμό της δράσης της ΕΑΠ (1926) για τα τρία πρώτα χρόνια της λειτουργίας της παρατίθενται αρκετές λεπτομέρειες αναφορικά με τη στέγαση των αγροτών προσφύγων. Καταρχάς, οι εργολάβοι έπαιρναν το σχετικό έργο με απευθείας ανάθεση από την ΕΑΠ και αντιμετώπιζαν πολλές*

δυσκολίες σε περιοχές που ήταν προβληματική η μεταφορά αλλά και η εξεύρεση υλικών και εργατικών χεριών. Επίσης, οι τεχνικοί της ΕΑΠ ήταν δυσαρεστημένοι από την ποιότητα κατασκευής των οικιών, που ολοκληρώνονταν βιαστικά κάτω από την πίεση του χρόνου. Σε ό,τι αφορά στην αυτεπιστασία οι πρόσφυγες - εργάτες που αναλάμβαναν τις οικοδομικές εργασίες καθοδηγούνταν από τις αρμόδιες υπηρεσίες της Επιτροπής. Σε αυτούς παρέχονταν ξυλεία, κεραμίδια, καρφιά που μεταφέρονταν στους ανεγειρόμενους συνοικισμούς από μακριά, καθώς και χρήματα για την πληρωμή των ξυλουργών και των οικοδόμων. Οι πρόσφυγες αναλάμβαναν την μεταφορά των οικοδομικών υλικών και πρόσφεραν ανειδίκευτη εργασία. Ένας εργοδηγός επέβλεπε την ποιότητα και την ποσότητα της παρεχόμενης εργασίας και έδινε προκαταβολές σε χρήμα ή είδος ανάλογα με την πρόοδο του έργου. Τα κτίσματα ήταν, συνήθως, δύο δωμάτια, μία αποθήκη και ένας σταύλος δηλ. οικίες αγροτικού τύπου, όπως προαναφέρθηκε (κείμενο Α). Την αξία του παραχωρούμενου κλήρου θα πλήρωναν οι πρόσφυγες με δόσεις. Ο τίτλος που δινόταν στους κληρούχους ήταν τίτλος απλής κατοχής. Θα γινόταν τίτλος πλήρους κυριότητας αργότερα, μετά την αποπληρωμή του χρέους. Μετά τη διάλυση της ΕΑΠ, το 1930, τα χρέη των αγροτών προσφύγων ανέλαβε να εισπράξει η Αγροτική Τράπεζα.

ΘΕΜΑ Δ1

Α) Το κίνημα του Θερίσου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις. Διεθνής Επιτροπή που ήλθε στην Κρήτη το Φεβρουάριο 1906, ανέλαβε να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώτος και να υποβάλει σχετική έκθεση. Σύμφωνα με το β' κείμενο (δευτερογενής πηγή) η Διεθνής Επιτροπή διαπίστωσε ότι η παραμονή του Γεώργιου στο νησί επιδρούσε αρνητικά στην προσπάθεια αποκατάστασης της πολιτικής ομαλότητας μετά το τέλος της επανάστασης του Θερίσου. Υπό αυτές τις συνθήκες έκρινε ως πιο ενδεδειγμένη λύση την άμεση ένωση της Κρήτης με το ελληνικό βασίλειο. Έτσι, έπειτα από μακρότατες και επίπονες διαβουλεύσεις με τον Ελ. Βενιζέλο και με την Ελληνική Κυβέρνηση, οι Μεγάλες Δυνάμεις κατέληξαν σε μια νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος, τον Ιούλιο του 1906, όπως διευκρινίζεται στο κείμενο β. Το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε την οργάνωση, ουσιαστικά αναδιάρθρωση της Κρητικής Χωροφυλακής με εντελώς νέο σχήμα, την ίδρυση Κρητικής Πολιτοφυλακής με την εποπτεία Ελλήνων αποστράτων αξιωματικών, που προηγουμένως θα παραιτούνταν από τον ελληνικό στρατό και την ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, μετά την αποκατάσταση της εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη. Όλες οι παραπάνω μεταρρυθμίσεις επιβεβαιώνονται και από τον ιστορικό Α. Κλάψη στο β' κείμενο. [Τις παραπάνω θετικές εξελίξεις αποτιμά και ο Ελ. Βενιζέλος στο διασκευασμένο απόσπασμα από άρθρο του (27 Απριλίου 1907) στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων, που ο ίδιος εξέδιδε. Ο Ελ. Βενιζέλος υπογράμμιζε ότι ο κρητικός λαός είναι πια κυρίαρχος στον τόπο του και έχει τον πρωταρχικό λόγο στο εθνικό ζήτημα της Κρήτης. Η αναγνώριση του Κρητικού ως εθνικού ζητήματος από τις Μεγάλες Δυνάμεις απέδειξε ότι ήταν εσφαλμένες οι πολιτικές πρακτικές της βασιλικής δυναστείας και του πρίγκιπα προσωπικά που μέχρι τότε είχαν αναλάβει αποκλειστικά τους χειρισμούς του εθνικού ζητήματος. Ο ηγέτης του επαναστατικού κινήματος του Θερίσου στο τέλος του άρθρου επεσήμαινε τη συμβολή του κινήματος στη διαμόρφωση του νέου πολιτεύματος,

εντός του οποίου αποδόθηκαν , διασφαλίστηκαν και προστατεύτηκαν αποτελεσματικότερα οι λαϊκές ελευθερίες έναντι του πολιτικού παράγοντα.]²

Β) Η πολιτική του Βενιζέλου είχε θριαμβεύσει. Αμέσως έπειτα συγκροτήθηκε η Β' Συντακτική Συνέλευση, για την εκπόνηση νέου συντάγματος, και η πρώτη πράξη της ήταν η έκδοση ενωτικού ψηφίσματος *στις 30 Ιουλίου 1906*, μέσα σε ατμόσφαιρα συμφιλίωσης και εθνικής έξαρσης, *όπως επιβεβαιώνεται και στο γ' κείμενο (δευτερογενής πηγή)*. Στο ίδιο κείμενο ο Θ. Δετοράκης μας πληροφορεί πως με την αποκατάσταση της πολιτικής ομαλότητας στο νησί ξεκίνησε και το έργο της οικονομικής ανασυγκρότησης. Αρωγοί σε αυτήν την προσπάθεια οι Μεγάλες Δυνάμεις, που χορήγησαν δάνειο ύψους 9.300. 000 φράγκων στην κυβέρνηση και ρύθμισαν ταυτόχρονα οικονομικές εκκρεμότητες από τόκους παλαιότερων δανείων. Στο πολιτικό πεδίο σημειώθηκαν πολύ σημαντικές εξελίξεις, αφού με νέα απόφασή τους οι Δυνάμεις παραχωρούσαν στο βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α' το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Υπάτο Αρμοστή της Κρήτης (14 Αυγούστου 1906). *Επρόκειτο , όπως γράφει και ο Θ. Δετοράκης, για ένα πολύ σπουδαίο βήμα, αφού το νησί είχε ουσιαστικά καταστεί μια ιδιότυπη ελληνική επαρχία.*

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ : ΜΠΟΥΓΙΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ, ΓΕΡΑΡΔΗ ΕΛΕΝΑ

Αυτή είναι μια ενδεικτική προσέγγιση των θεμάτων.

Κάθε απάντηση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή

² Η ΚΕΕ στις ενδεικτικές οδηγίες δίνει τον σχολιασμό και σύνδεση του πρώτου κειμένου - διασκευασμένου άρθρου του Ελ. Βενιζέλου στο α' ερώτημα. Σε αυτό το κείμενο ο Ελ. Βενιζέλος αποτιμά τη συμβολή του επαναστατικού κινήματος του Θερίσου και κάνει λόγο για τον κυρίαρχο κρητικό λαό και τις ελευθερίες που του αποδόθηκαν ... Πράγματι, πρόκειται για μια θετική εξέλιξη, απόρροια της επανάστασης του Θερίσου. Ωστόσο, το νέο πολίτευμα στο οποίο αναφέρεται ο Ελ. Βενιζέλος εγκαθιδρύθηκε στην Κρήτη με το νέο σύνταγμα, που εκπόνησε η Β' Συντακτική Συνέλευση, ζητούμενο του β' ερωτήματος. Κατά την εκτίμησή μας, λοιπόν, η σύνδεση μπορεί να γίνει και στο αντίστοιχο σημείο της ιστορικής γνώσης του β' ερωτήματος, αφού περιγράφεται συνάμα η πολιτική κατάσταση που διαμορφώνεται στην Κρήτη μετά τον θρίαμβο της πολιτικής του Ελ. Βενιζέλου.